WIKIPEDIA

Aimaran kieli

Aimara (aym. *aymar aru*) on Andeilla elävien aimarojen puhuma kieli. Sillä on eri lähteistä riippuen 1–2,7 miljoonaa puhujaa Titicaca- järven ympäristössä, ja se on yksi virallisista kielistä Boliviassa ja Perussa. Lisäksi sitä puhutaan jonkin verran Chilessä ja Argentiinassa.

Aimaran kielen levinneisyys.

Sisällysluettelo

Kielioppi[1]

Aimara on monin paikoin polysynteettinen kieli, kuten monet muutkin alueella puhuttavat kielet. Aimaran kielen sanajärjestys on SOV (subjekti-objekti-verbi).

Fonologia

Aimara on kolmivokaalinen kieli. Vokaalit ovat /a, i, u/. Niistä on olemassa lyhyet ja pitkät versiot. Pitkiä versioita ilmaistaan treemoilla: ä, ï, ü. Uvulaarien yhteydessä tapahtuu seuraavanlaista allofoniaa: I → [e] sekä U → [o].

Konsonantteja aimarassa on 25, joista viisi on ei-pulmonisia (tässä tapauksessa ejektiivejä).

Aimaran konsonantit

-	Bilabiaali	Dentaali alveolaari	Postalveolaari	Palataali	Velaari	Uvulaari
Nasaali	m	n		ɲ		
Klusiili	p pʰ p'	t tʰ t'	tʃ tʃʰ tʃ'		k kʰ k'	q qʰ q'
Frikatiivi		s			x	χ
Tremulantti		r				
Lateraali		l		ʎ		
Puolivokaali				j	w	

Sanapaino on aimarassa lähes poikkeuksetta toiseksi viimeisellä tavulla, tosin pitkät vokaalit voivat muuttaa sitä esim. sanataivutuksen yhteydessä. Yleisin tavurakenne aimarassa on CV mutta myös CCV tai V(C)CV ovat mahdollisia

Nominit

Substantiiveilla ei aimarassa ole sukua, lukua tai sijaa ilmaisevia päätteitä. Sen sijaan omistamista ilmaistaan possessiivisuffikseilla, kuten suomessakin.

Pronominien kohdalla monikkomuotoa ilmaistaan päätteellä, joka on aina -naka. Kielessä tehdään ero inklusiivin ja eksklusiivin välillä. Inklusiivia käytetään kun puhuja laskee kuulijan mukaan ”me”-ryhmään. Ekslusiivia taasen käytetään, kun puhutaan ”meistä” ryhmänä, johon kuulija ei kuulu.

Aimara	Suomi
Naya	minä
Juma	sinä
Jupa	hän
Jiwasa	sinä ja minä (ink.)
Nayanaka	me (eks.)
Jumanaka	te kaikki
Jupanaka	he
Jiwasanaka	te kaikki ja minä (ink.)

Verbit

Verbi taipuu subjektin mukaan, ja se näkyy sekä verbissä että persoonapronominissa suffiksina. Preesensmuodot voivat viitata yleis- tai kestomuotoon; se riippuu kontekstistä.

Aikamuotoja on kolme: preesens, preteriti ja futuuri.*lähde?* Verbin aspekteja ovat mm. progressiivi (tekeminen on edelleen käynnissä) ja komplitiivi (tekeminen on loppuun suoritettu).

Luokittelu

Aimaran ei ole näytetty olevan sukua millekään muulle maailman kielelle; sitä on usein verrattu naapurikieleen ketšuaan, mutta monet pitävät yhtäläisyyksiä pitkällisen vuorovaikutuksen seurauksena.[2] On kuitenkin oletettu, että aimaralla on ollut vähintään kaksi sukulaiskieltä, jotka kuolleet satoja vuosia sitten todennäköisesti ketšuan vaikutuksesta. Toisten mielestä jaqarun kieli muodostaa aimaran kanssa aimaralaisten kielten perheen. Tästä kieliperheestä käytetään vaihtoehtoisesti myös nimiä jaqi, aru, jaqui, aimara tai haki.

Jos aimaralainen kieliperhe tunnustetaan laajalti hyväksyttäväksi, siitä tulisi toinen Andien hallitseva, ei-indoeurooppalainen, kieliperhe. Toinen on ketšualaisten kielten perhe.

Kielinäyte

»Taqpach jaqejh khuskat uñjatatäpjhewa munañapansa, lurañapansa, amuyasiñapansa, ukatwa jilani sullkanípjhaspas ukham uñjasipjhañapawa.»

Suomeksi:
»Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.»

(YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 1. artikla) [3]

Lähteet

- Aymara (http://aboutworldlanguages.com/aymara). About World Languages.

Viitteet

1. Aymara | About World Languages (http://aboutworldlanguages.com/aymara) *aboutworldlanguages.com*.
2. Origins and Diversity of Aymara (http://lingweb.eva.mpg.de/quechua/Eng/Sounds/Aymara/AymaraOriginsAndDiversity.htm#IsAymaraAlone) *lingweb.eva.mpg.de*.
3. Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=aym)

Aiheesta muualla

- Aimara-englanti-sanakirja (http://www.websters-online-dictionary.org/definition/Aymara-english/)